

# Jerzy Wyrzykowski

---

## Potencjał turystyczny w ujęciu geograficznym

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 52, 33-42

---

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JERZY WYRZYKOWSKI

Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu

## POTENCJAŁ TURYSTYCZNY W UJĘCIU GEOGRAFICZNYM

### Wprowadzenie

W aspekcie geograficznym (przestrzennym) potencjał turystyczny utożsamić można z atrakcyjnością turystyczną środowiska geograficznego, poszerzoną o pojemność turystyczną i optymalne okresy korzystania z walorów turystycznych. O atrakcyjności turystycznej obszaru, miejscowości, obiektu czy szlaku decydują trzy czynniki – ranga walorów turystycznych, stopień dostępności komunikacyjnej oraz stan zagospodarowania turystycznego. Stanowią one łącznie o geograficznych warunkach rozwoju ruchu turystycznego na danym terenie<sup>1</sup>.

Walory turystyczne stanowią specyficzne cechy i elementy środowiska naturalnego oraz przejawy działalności człowieka, które są przedmiotem zainteresowań turystów. Biorąc pod uwagę podstawowe motywy ruchu turystycznego, walory turystyczne można podzielić na:

- walory wypoczynkowe, które służą regeneracji sił fizycznych i psychicznych;
- walory krajoznawcze, stanowiące przedmiot zainteresowań poznawczych;
- walory specjalistyczne, umożliwiające uprawianie różnych form turystyki kwalifikowanej.

W grupie walorów wypoczynkowych wyróżnić można zespół cech niezbędnych, których występowanie stanowi minimum warunków dla wypoczynku, oraz

---

<sup>1</sup> O. Rogalewski, *Podstawy gospodarki przestrzennej w turystyce*, „Ruch Turystyczny – Monografie”, z. 13, SGPiS, Warszawa, 1972; T. Lijewski, B. Mikułowski, J. Wyrzykowski, *Geografia turystyki Polski*, wyd. 5, PWE, Warszawa 2008.

zespół cech korzystnych, podnoszących wartości wypoczynkowe terenu<sup>2</sup>. Do cech niezbędnych zaliczyć należy czyste powietrze (wolne od zanieczyszczeń), ciszę, niski stopień urbanizacji, występowanie walorów estetycznych krajobrazu, niewystępowanie zasadniczych przeciwwskazań klimatycznych, do cech korzystnych – szczególne walory widokowe krajobrazu, warunki do uprawiania czynnego wypoczynku (w okresie letnim – przydatność terenów do wędrówek pieszych, kolarskich, wodnych, oraz przydatność wód do kąpeli i sportów wodnych; w okresie zimowym – przydatność terenów do sportów zimowych i wędrówek narciarskich), korzystne warunki bioklimatyczne oraz tzw. walory lecznicze (wody lecznicze, peloidy, gazy lecznicze).

Do walorów krajoznawczych zalicza się (za Rogalewskim<sup>3</sup>):

- charakterystyczne lub unikatowe zespoły krajobrazowe i osobliwości przyrody, określane terminem walorów środowiska przyrodniczego;
- folklor, obrzędy ludowe, dzieła ludowej sztuki plastycznej, relikty ludowej kultury materialnej, nazywane walorami tradycyjnej kultury ludowej;
- zabytki budownictwa i architektury, sztuk plastycznych, kultury materialnej, pamiątki historyczne, tj. walory dóbr kultury;
- charakterystyczne obiekty i przejawy współczesnej gospodarki, techniki, nauki i kultury, noszące nazwę walorów współczesnych osiągnięć człowieka.

Na walory specjalistyczne składają się te cechy i elementy środowiska naturalnego, które umożliwiają uprawianie żeglarstwa, myślistwa, jeździectwa, wędkarstwa itp.

Dostępność komunikacyjna oznacza możliwość dojazdu środkami komunikacji do celu podjętej podróży, czyli istniejącą sieć połączeń komunikacyjnych między miejscem stałego zamieszkania turysty a celem jego podróży, a także system połączeń komunikacyjnych, szlaków i wyciągów turystycznych, umożliwiających turystyce odbywanie wycieczek w obrębie wybranego regionu turystycznego do określonych miejsc.

Mianem zagospodarowania turystycznego albo bazy materialnej turystyki czy też infrastruktury turystycznej określa się zespół obiektów i urządzeń stanowiących wyposażenie określonego terenu, umożliwiających zaspokojenie potrzeb ruchu turystycznego. Wyróżnia się cztery podstawowe elementy zagospodarowania turystycznego, a mianowicie: bazę komunikacyjną, noclegową, żywieniową oraz towarzyszącą.

---

<sup>2</sup> J. Wyrzykowski, *Geograficzne uwarunkowania rozwoju urlopowej turystyki wypoczynkowej w Polsce*, Acta Universitatis Wratislaviensis nr 935, „Studia Geograficzne”, XLIV, Wrocław 1986.

<sup>3</sup> O. Rogalewski, *Podstawy gospodarki przestrzennej...*, op.cit.

W ocenie walorów wypoczynkowych analiza cech niezbędnych sprowadza się do sprawdzenia, czy na danym obszarze nie występują zjawiska ujemne, wykluczające lub ograniczające możliwości wykorzystania turystycznego. Ocena cech korzystnych, poza stwierdzeniem występowania danej cechy, powinna określać stopień przydatności dla turystyki wypoczynkowej. Kryteria ocen jednostkowych walorów wypoczynkowych zestawiono w tabeli 1.

W ocenie walorów krajoznawczych podkreśla się w szczególności unikatowość obiektu, jego położenie w krajobrazie, stopień koncentracji walorów (zgrupowanie większej ilości obiektów w jednym miejscu), walory dydaktyczne, stopień przystosowania dla turystyki, liczbę odwiedzających. Zestawienie kryteriów oceny jednostkowych walorów krajoznawczych podano w tabeli 2.

W ocenie walorów specjalistycznych wykorzystuje się niektóre kryteria ocen walorów wypoczynkowych i krajoznawczych (walory widokowe krajobrazu, korzystne warunki bioklimatyczne, walory poznawcze terenu itp.), eksponując jednak głównie wartość cechy lub cech, które umożliwiają uprawianie określonej formy turystyki kwalifikowanej (walory żeglarskie, myśliwskie, taternickie, speleologiczne itp.).

W ocenie zagospodarowania uwzględnia się rodzaj i liczbę urządzeń turystycznych, z reguły przypisując szczególną wartość bazie noclegowej, którą uważa się za podstawowy miernik zagospodarowania turystycznego.

O dostępności komunikacyjnej decyduje system komunikacji, na który składa się sieć oraz stan techniczny urządzeń komunikacyjnych, wyposażenie urządzeń komunikacyjnych w środki transportu, organizacja ruchu komunikacyjnego oraz stan zaplecza techniczno-usługowego transportu<sup>4</sup>.

Główną trudność w kompleksowej ocenie środowiska geograficznego dla turystyki stanowi sprowadzenie do wspólnego mianownika różnych wartości odnoszących się do różnych „jakości” (cech) tego środowiska.

Priorytetową rolę w dotychczasowych opracowaniach dotyczących ilościowej oceny walorów turystycznych odgrywa metoda bonitacyjna. Polega ona na przypisywaniu poszczególnym cechom o zróżnicowanej wartości, występującym w obrębie badanej jednostki przestrzennej, odpowiedniej liczby punktów ustalonej według obranej skali wartości. Sumowanie punktów odnoszących się do poszczególnych cech daje możliwość syntetycznej oceny danej jednostki przestrzennej pod względem atrakcyjności środowiska. T. Bartkowski<sup>5</sup> zalicza do popularnych metod bonitacyjnych również tzw. kwalifikację terenów dla różnych potrzeb planistycznych, np. kwalifikację terenu do zabudowy, dla potrzeb rolnictwa, rekreacji. Przy tej kwalifikacji wydziela się klasy różniące się liczbą czynników korzystnych lub niekorzystnych dla założonego celu, wyrażając je opisem słownym.

---

<sup>4</sup> O. Rogalewski, *Zagospodarowanie turystyczne*, WSiP, Warszawa 1979.

<sup>5</sup> T. Bartkowski, *Zastosowania geografii fizycznej*, PWN, Warszawa 1974.

Tabela 1

## Kryteria ocen jednostkowych walorów wypoczynkowych

<i>Rodzaj waloru (cechy)</i>	<i>Kryteria oceny</i>
Cechy niezbędne:	
Czyste powietrze	– zachowanie dopuszczalnych norm zanieczyszczenia powietrza dla obszarów chronionych i specjalnie chronionych
Cisza, spokój	– niewystępowanie znaczących źródeł hałasu
Niski stopień urbanizacji	– eliminacja z przydatności obszarów krajobrazu zurbanizowanego
Walory estetyczne krajobrazu	– eliminacja z przydatności krajobrazu dysharmonijnego
Niewystępowanie zasadniczych przeciwwskazań klimatycznych	– eliminacja z przydatności terenów bagiennych i podmokłych
Cechy korzystne:	
Szczególne walory widokowe krajobrazu	– stopień urzeźbienia terenu (im wyższy, tym wyższe walory widokowe) – rodzaj pokrycia (im bardziej zbliżony do naturalnego, tym wyższe walory widokowe)
Przydatność wód do kąpeli i sportów wodnych	– powierzchnia i głębokość jeziora – czystość wód (dopuszczalna I i II klasa czystości wód) – stopień rozczłonkowania linii brzegowej – charakter brzegów (dostępność od strony lądu i wody) – walory krajobrazowe i użytkowe strefy przybrzeżnej
Przydatność wód do wędrówek wodnych	– odpowiednia głębokość tranzytowa – czystość wód – malowniczość i dostępność brzegów – ranga walorów turystycznych obszarów, przez które przebiega szlak
Przydatność terenów do narciarstwa zjazdowego	– odpowiednie warunki śniegowe (powyżej 100 dni zalegania pokrywy śnieżnej) – odpowiednie warunki terenowe (co najmniej 150 m różnicy wzniesień, 7-26° średniego nachylenia stoków, korzystna ekspozycja stoków, korzystne pokrycie terenów)
Przydatność terenów dla wędrówek narciarskich	– urozmaicona rzeźba terenu – odpowiednie warunki śniegowe (powyżej 60 dni zalegania pokrywy śnieżnej)
Korzystne warunki bioklimatyczne	– korzystne wartości wybranych elementów klimatycznych (liczba dni z korzystną temperaturą, liczba godzin usłonecznienia, liczba dni z pokrywą śnieżną itp.) – liczba dni z korzystnymi wartościami kompleksowych wskaźników bioklimatycznych (ochładzanie, temperatura efektywna NTE itp.) – liczba dni z korzystnymi typami pogody
Walory lecznicze	– rodzaj i zasobność źródeł leczniczych – zasoby peloidów leczniczych

Źródło: opracowanie własne<sup>6</sup>.

<sup>6</sup> J. Wyrzykowski, *Zasady oceny potencjału turystycznego obszarów, miejscowości i obiektów*, Roczniki Naukowe PWSZ w Wałbrzychu, *Języki obce i turystyka*, nr 1, Wałbrzych 2002.

Tabela 2

## Kryteria oceny jednostkowych walorów krajoznawczych

<i>Rodzaj waloru</i>	<i>Kryteria oceny</i>
Walory środowiska przyrodniczego:	
Zespoły krajobrazowe	<ul style="list-style-type: none"> <li>- unikatowość zespołu krajobrazowego</li> <li>- szczególnie charakterystyczne cechy odnoszące się do całej strefy krajo- brazowej</li> <li>- nasycenie osobliwościami przyrody</li> </ul>
Osobliwości przyrody	<ul style="list-style-type: none"> <li>- stopień rzadkości lub unikatowości</li> <li>- walory widokowe</li> <li>- względy naukowe i dydaktyczne</li> <li>- stopień koncentracji walorów</li> </ul>
Walory tradycyjnej kultury ludowej:	
Muzea na wolnym powietrzu	<ul style="list-style-type: none"> <li>- unikatowość zbiorów</li> <li>- zasobność muzeum</li> <li>- status muzeum</li> <li>- formy aktywności</li> <li>- położenie względem dróg, usytuowanie w rejonie turystycznym, ujęcie w opracowaniach przewodnikowych</li> </ul>
Walory dóbr kultury:	
Obiekty (zabytki) archeologicz- ne	<ul style="list-style-type: none"> <li>- czytelność w krajobrazie</li> <li>- stan zachowania i przystosowania obiektu dla turystyki</li> <li>- walory krajoznawcze obiektu</li> <li>- funkcje dydaktyczne</li> </ul>
Pola bitew	<ol style="list-style-type: none"> <li>1. ranga wydarzenia, tj.: <ul style="list-style-type: none"> <li>- miejsce wydarzenia w programach nauczania szkolnego</li> <li>- stosunek emocjonalny</li> </ul> </li> <li>2. przystosowanie turystyczne, tj.: <ul style="list-style-type: none"> <li>- forma upamiętnienia</li> <li>- położenie obiektu w stosunku do faktycznego miejsca bitwy</li> <li>- sposoby popularyzacji obiektu</li> <li>- infrastruktura turystyczna</li> </ul> </li> </ol>
Miejsca pamięci narodowej	<ul style="list-style-type: none"> <li>- znaczenie militarne bądź historyczne</li> <li>- znaczenie w kształtowaniu patriotycznej postawy społeczeństwa</li> </ul>
Zabytki architektury	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wartość artystyczna, historyczna i naukowa</li> <li>- więź uczuciowa turystów z zabytkiem (związek z wydarzeniami histo- rycznymi, z instytucjami lub wybitnymi osobistościami)</li> <li>- usytuowanie zabytków w krajobrazie</li> <li>- forma udostępnienia (stopień zachowania, stan techniczny, sposób ekspozycji)</li> </ul>
Obiekty muzealne	<ul style="list-style-type: none"> <li>- unikatowość zbiorów</li> <li>- zasobność zbiorów</li> <li>- status muzeum</li> <li>- typ i rodzaj ekspozycji</li> <li>- walory zabytkowe obiektu muzealnego</li> </ul>
Walory współczesnej działalności człowieka:	
Obiekty przemysłowe	<ul style="list-style-type: none"> <li>- nowoczesność wyrażona m.in. w architekturze, kompozycji przestrzennej, funkcjonalności, procesie technologicznym i produkcie wysokiej jakości</li> <li>- wielkość (rozmiary) obiektów</li> <li>- wielkość produkcji lub świadczonych usług</li> <li>- rodzaj produkcji lub świadczonych usług</li> </ul>

Źródło: opracowanie własne<sup>7</sup>.

<sup>7</sup> J. Wyrzykowski, *Zasady oceny potencjału turystycznego...*, op.cit.

Propozycje tzw. modelowej oceny środowiska przyrodniczego dla turystyki przedstawiła J. Warszyńska<sup>8</sup>. Metoda ta polega na przetwarzaniu informacji ilościowej dotyczących poszczególnych cech środowiska, przez odpowiednio dobraną postać funkcji matematycznej.

Ogólną postać funkcji wyrażono wzorem  $y = x^z$ , przy czym wartość liczbowa  $y$  została uznana za współczynnik atrakcyjności określonego kryterium. Założono, że współczynnik atrakcyjności może wahać się od 0 do 1 ( $0 \leq y \leq 1$ ) i tak wartość 1 oznacza maksymalny teoretyczny stopień atrakcyjności turystycznej, a wartość 0 zupełny brak atrakcyjności. Aby uzyskać wymienione wartości  $y$ , wartość  $x$  musi być zawarta w tym samym obszarze liczbowym. Wykładnik  $z$  natomiast może przyjmować dowolne wartości ze zbioru liczb dodatnich. Rozwój funkcji wykładniczej o podstawie  $0 \leq x \leq 1$  charakteryzuje się wyraźnym spadkiem wartości współczynnika  $y$  przy wykładniku  $z \geq 1$  oraz wyeksponowaniem współczynnika  $y$  przy wartościach  $z \rightarrow 0$ . Ze względu na tę właściwość funkcji przyjęto zasadę, że cechy bardziej korzystne będą zmniejszały wartości  $z$  poniżej 1, a mniej korzystne będą zwiększały wartość powyżej 1.

Przykładowo wzór na obliczenie współczynnika atrakcyjności ukształtowania, przedstawia się następująco:

$$N_H = \left( \frac{H_i}{H_m} \right)^h \cdot \frac{H_w - H_{wi}}{H_w}$$

gdzie  $H_i$  oznacza wysokość maksymalną miejscowości  $i$ ,  $H_m$  - wysokość maksymalną regionu,  $H_{wi}$  - maksymalną wysokość względną miejscowości  $i$ ,  $H_w$  - maksymalną wysokość względną regionu,  $h$  - miarę intensywności urzeźbienia.

K. Błażejczyk<sup>9</sup> w ocenie przydatności środowiska dla potrzeb lecznictwa klimatycznego powiązał model funkcji wykładniczej z zaczerpniętym z fizyki modelem określenia natężenia prądu ( $S$ ):

$$S = \frac{P}{O}$$

gdzie jako potencjał ( $P$ ) traktowano korzystne dla klimatoterapii cechy środowiska, a jako opór ( $O$ ) warunki utrudniające lub wręcz uniemożliwiające korzystanie z lecznictwa klimatycznego. Ostatecznie:

<sup>8</sup> J. Warszyńska, *Ocena zasobów środowiska naturalnego dla potrzeb turystyki (na przykładzie woj. krakowskiego)*, „Prace Geograficzne UJ”, z. 36, Kraków 1974.

<sup>9</sup> K. Błażejczyk, *Bioklimatyczna ocena i typologia uzdrowisk Polski*, IGiPZ PAN, Ossolineum, 1983.

$$y = \left( \frac{P_x}{O_x} \right)^{\left( \frac{O_z}{P_z} \right)}$$

gdzie  $P_x$  oznacza potencjał cech ilościowych,  $O_x$  - opór cech ilościowych,  $P_z$  - potencjał cech jakościowych, zaś  $O_z$  - opór cech jakościowych.

Dla wyprowadzenia oceny kompleksowej środowiska geograficznego dla turystyki stosuje się jeszcze inne wzory matematyczne. Z. Nowak<sup>10</sup> proponuje wyprowadzenie łącznej oceny atrakcyjności za pomocą tzw. metody agregatowej J. Perkala. Wstępny etap pracy obejmuje standaryzację cech, którą przeprowadza się według wzoru:

$$t_{ij} = \frac{x_{ij} - x_j}{S_j}$$

gdzie  $x_{ij}$  oznacza wartość cechy (waloru)  $j$ ,  $x_j$  - średnią arytmetyczną cechy  $j$ ,  $S_j$  - odchylenie standardowe cechy  $j$ . Jeżeli cecha  $x$  ma rozkład normalny, to prawie wszystkie wartości po zestandaryzowaniu mieszczą się zgodnie z prawem trzech sigm w przedziale (-3, +3). Jeśli cecha ma inny rozkład, to zależność ta nie musi zachodzić. Następnie dla poszczególnych jednostek odniesienia wyznacza się funkcje porządkowe, obliczane jako średnie arytmetyczne znormalizowanych cech.

W. Hasiński i wsp.<sup>11</sup> w ocenie zagospodarowania turystycznego zastosowali tzw. miarę syntetyczną, zapożyczoną z opracowania D. Strahl<sup>12</sup>. Wartość cech znormalizowano według wzoru:

$$t_{ij} = \frac{y_{ij}}{\max y_{ij}}$$

gdzie  $y_{ij}$  oznacza wartość cech dla  $i$ -tej jednostki,  $\max y_{ij}$  - maksymalną wartość cechy  $j$ . Tak przeprowadzona normalizacja nadaje wszystkim cechom porównywalność. Wszystkie wartości liczbowe mieszczą się w przedziale (0, 1), przy czym wartość cechy bliska 1 wskazuje, że dana jednostka znajduje się bliżej jednostki

<sup>10</sup> Z. Nowak, *Zastosowanie metody skalowej i agregatowej do waloryzacji regionu (na przykładzie regionu krakowskiego)*, Zeszyty Naukowe WSE w Krakowie, nr 62, Kraków 1975.

<sup>11</sup> W. Hasiński, M. Slenczek, J. Wyrzykowski, *Zagospodarowanie turystyczne miast i gmin sudeckich*, w: *Turystyka na terenach wiejskich województwa nowosądeckiego*, AWF w Krakowie, Urząd Wojewódzki w Nowym Sączu, Kraków–Nowy Sącz 1979.

<sup>12</sup> D. Strahl, *Zastosowanie miary syntetycznej do określenia stanu zdrowia w województwach*, „Wiadomości Statystyczne” 1977, z. 9.



uznanej za wzorzec (z maksymalną wartością) ze względu na określoną cechę. Następnie stosując wzór:

$$S_i = \sum_j t_{ij}$$

obliczono miarę syntetyczną, określającą stopień zagospodarowania turystycznego *i*-tej jednostki.

Propozycję metody oceny atrakcyjności turystycznej gminy i jej atrakcyjności dla inwestorów, łączącej elementy bonitacji punktowej i miary syntetycznej przedstawił G. Gołębski z zespołem<sup>13</sup>. Ocena atrakcyjności turystycznej obejmuje walory turystyczne, stan środowiska naturalnego i jego ochronę oraz dostępność komunikacyjną, opisane 22 wskaźnikami (cechami), zaś atrakcyjność dla inwestorów – infrastruktura usługowa i techniczna, stosunki ludnościowe i finanse gmin, opisane 23 wskaźnikami. Wskaźniki zaczerpnięte są z informacji zawartych w roczniku statystycznym dla gmin. Wielkości wskaźników są normalizowane (do przedziału 0-1) i po przypisaniu im wag punktowych sumowane dla uzyskania miernika syntetycznego. Przy dużej liczbie wskaźników (niektóre są dość dyskusyjne) i narzuceniu im subiektywnych (trudnych do jednoznacznej oceny) wag punktowych wyniki oceny, mimo jej walorów praktycznych, mogą budzić wątpliwości.

Oceny środowiska geograficznego dla turystyki są odnoszone do różnych jednostek przestrzennych. Są nimi m.in. regiony fizycznogeograficzne, typy krajobrazu naturalnego, makroregiony wyznaczone na podstawie analiz rzeźby i sposobu użytkowania terenu, uroczyska, jednostki administracyjne (województwa, powiaty, gminy, miejscowości) i jednostki geometryczne.

Z określeniem potencjału turystycznego wiążą się pojęcia chłonności i pojemności turystycznej. Chłonność turystyczna terenu (łąki, fragmentu lasu itp.) wyraża naturalną odporność środowiska przyrodniczego na degradację związaną z ruchem turystycznym. Określa ją maksymalna liczba osób (uczestników ruchu turystycznego), która może równocześnie przebywać na danym terenie (w określonej jednostce czasowej), nie powodując dewastacji i degradacji środowiska naturalnego. Przy określaniu chłonności turystycznej należy uwzględniać charakter szaty roślinnej i wynikającą stąd odporność na gnienie i deptanie, nachylenie terenu i właściwości mechaniczne podłoża. Odporność poszczególnych gatunków szaty roślinnej na deptanie określa się w badaniach terenowych.

Pojemność turystyczna oznacza najczęściej dopuszczalną liczbę osób, które mogą równocześnie przebywać na danym obszarze, po jego przystosowaniu do tego celu, w warunkach prawidłowego zaspokojenia ich potrzeb, nie powodując negatywnych konsekwencji w walorach turystycznych środowiska przyrodniczego.

---

<sup>13</sup> *Regionalne aspekty rozwoju turystyki*, red. G. Gołębski, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1999.

Wiąże się to m.in. z rodzajem i rangą walorów turystycznych, stopniem odporności terenów na degradację przez ruch turystyczny, wymogami ochrony przyrody i zachowania walorów turystycznych środowiska przyrodniczego, potrzebami utrzymania komfortu psychofizycznego turystów (głównie w zakresie stopnia koncentracji), ograniczeniami związanymi z rozwojem innych działów gospodarki narodowej. Ostatecznie pojemność turystyczna odzwierciedla przyjętą koncepcję wykorzystania i zagospodarowania turystycznego obszaru, przy założeniu optymalnego wykorzystania walorów turystycznych, z zachowaniem wszelkich rygorów ochronnych.

Do kompleksowego ujęcia potencjału turystycznego zaliczyć można również określenie optymalnych okresów korzystania z walorów turystycznych. W polskiej literaturze geograficznej (m.in. J. Wyrzykowski<sup>14</sup>) wymienia się kilka rodzajów sezonów turystycznych, m.in. optymalny okres korzystania z walorów krajobrazowych, sezon kąpielowy, sezon narciarski. Ich scharakteryzowanie uzupełnia obraz potencjalnych możliwości turystycznych obszarów czy miejscowości.

Optymalny okres korzystania z walorów krajobrazowych środowiska przyrodniczego w okresie ciepłym to okres od początku pełni wiosny (fenologiczna pora roku, tj. od momentu kiedy zazielenia się zupełnie las liściasty) do końca wczesnej jesieni i początku jesieni (fenologicznej pory roku, tj. momentu zmiany barwy i opadania liści). Optymalny okres korzystania z zimowych walorów krajobrazowych utożsamiać można z okresem występowania pokrywy śnieżnej.

Za sezon kąpielowy „właściwy” uznaje się<sup>15</sup> okres między średnią wieloletnią najwcześniejszą datą pojawiania się i najpóźniejszą zanikania temperatury wody  $\geq 18^{\circ}\text{C}$ , zaś za sezon kąpielowy „potencjalny” – okres ograniczony datą pojawiania się i zanikania temperatury wody  $\geq 15^{\circ}\text{C}$ . Dzień kąpielowy z temperatura wody  $\geq 15^{\circ}\text{C}$  wskazany jest dla osób zdrowych i silnych fizycznie, natomiast dzień z temperaturą wody  $\geq 18^{\circ}\text{C}$  – dla osób mniej zahartowanych, słabszych i dzieci. W niektórych pracach dotyczących wyznaczania sezonu kąpielowego uwzględnia się, poza temperaturą wody, także elementy meteorologiczne, charakteryzujące warunki pogodowe (temperaturę powietrza, nasłonecznienie, wiatry, itp.) lub kompleksowe wskaźniki biometeorologiczne.

Długość trwania sezonu narciarskiego określa się na podstawie występowania dni z pokrywą śnieżną, umożliwiającą uprawianie narciarstwa turystycznego (wędrówek narciarskich) i narciarstwa zjazdowego. Według T. Łobożewicza<sup>16</sup>, uprawianie wędrówek narciarskich można rozpocząć, gdy warstwa śniegu osiąga grubość 10 cm, zaś narciarstwa zjazdowego przy grubości śniegu co najmniej 20 cm.

---

<sup>14</sup> J. Wyrzykowski, *Geograficzne uwarunkowania...*, op.cit.

<sup>15</sup> R. Leško, *Sezon kąpeli morskich na polskim Wybrzeżu Bałtyku*, „Ruch Turystyczny” 1976, nr 1–2; R. Leško, Cz. Mazurek, *Długość klimatycznego sezonu kąpielowego na rzekach polskich*, „Czasopismo Geograficzne” 1977, z. 1.

<sup>16</sup> T. Łobożewicz, *Warunki rozwoju turystyki i sportu narciarskiego w Polsce w świetle badań śniegowych*, IT, Warszawa 1979.

Termin rozpoczęcia sezonu narciarskiego na dowolnym terenie powinna wyznaczać dekada miesiąca, w której notuje się pojawienie następujących po sobie trzech dni ze śniegiem narciarskim.

W odniesieniu do wykorzystania walorów krajoznawczych O. Rogalewski<sup>17</sup> wprowadził m.in. pojęcie pojemności jednorazowej (w oryginale jest przepustowość) i czasu zwiedzania obiektu krajoznawczego.

Pojemność jednorazowa obiektu krajoznawczego oznacza „ilość osób, która może równocześnie zwiedzać, oglądać lub w innej formie korzystać z danego obiektu (np. uczestniczyć w imprezie) nie powodując jego dewastacji”<sup>18</sup>. Pojęcie czasu zwiedzania oznacza „ilość czasu, jaka jest potrzebna przeciętnemu uczestnikowi wycieczki turystycznej na zwiedzenie obiektu, miejscowości lub obszaru krajoznawczego. Przy ocenie tej bierze się pod uwagę zainteresowania osób o przeciętnym poziomie wykształcenia”<sup>19</sup>. Z określeniem pojemności jednorazowej i czasu zwiedzania autor związał typy zagospodarowania turystycznego miejscowości krajoznawczych.

Ocena atrakcyjności turystycznej obszarów, miejscowości i obiektów, określenie chłonności i pojemności turystycznej oraz optymalnych okresów korzystania z walorów turystycznych stanowią kompleksowe ujęcie geograficznych uwarunkowań rozwoju turystyki, czyli potencjału turystycznego związanego ze środowiskiem geograficznym.

## TOURISM POTENTIAL IN GEOGRAPHICAL ASPECT

### Summary

In the geographical aspect, the tourism potential can be identify as the tourist attractiveness, extended by the tourist capacity and the optimal periods of tourist resources usage. Tourist attractiveness of areas, resorts and objects is built by the rank of tourist values, level of tourist communication accessibility and tourist infrastructure. Some selected methods of evaluation of tourist attractiveness are presented in the article. Tourist capacity and optimal periods of tourist values usage describe the frame of optimal utilization of the areas.

*Translated by Marta Góralewicz-Drozdowska*

---

<sup>17</sup> O. Rogalewski, *Podstawy gospodarki przestrzennej...*, op.cit.; O. Rogalewski, *Zagospodarowanie turystyczne...*, op.cit.

<sup>18</sup> O. Rogalewski, *Podstawy gospodarki przestrzennej...*, op.cit., s. 65.

<sup>19</sup> *Ibidem*.